

1.0 Aanleiding

De eikenprocessierups is al vele jaren in ons land en zorgt lokaal voor overlast. De laatste jaren is de eikenprocessierups explosief in aantallen toegenomen. In 2018 was er landelijke sprake van recordaantallen rupsen, met alle overlast van dien.

Woudenberg heeft, tezamen met vele andere grootgrondbezitters in Nederland, besloten de rups te gaan bestrijden. 2019 bleek een nieuw recordjaar te worden; er werd gesproken van 30% meer rupsen dan 2018. De vooruitzichten voor 2020 waren gunstig. In 2020 was er duidelijk sprake van een daljaar. Volgens Kennisplatform eikenprocessierups was er in 2020 een minder grote plaagdruk. Landelijk werd minder overlast ervaren dan in 2019. Volgens het platform is dit te danken aan een samenspel van weersomstandigheden, bestrijding door vele instanties en de voorlichting aan bewoners. In 2021 lag de plaagdruk de helft lager dan in 2020. Lokaal zouden er uitwassen kunnen zijn. In Woudenberg waren er weinig meldingen en geen sprake van overlast.

In deze evaluatie maken wij de balans op van de bestrijding in 2019, 2020 en 2021. Het rapport is stapsgewijs opgebouwd: de opgave, hoe de bestrijding in drie jaren verlopen is, waar dit succesvol was en een advies voor komende jaren.

2.0 Wat was de opdracht

De opdracht is om op biologische wijze de eikenprocessierups te bestrijden.

Dit moest op de volgende wijze:

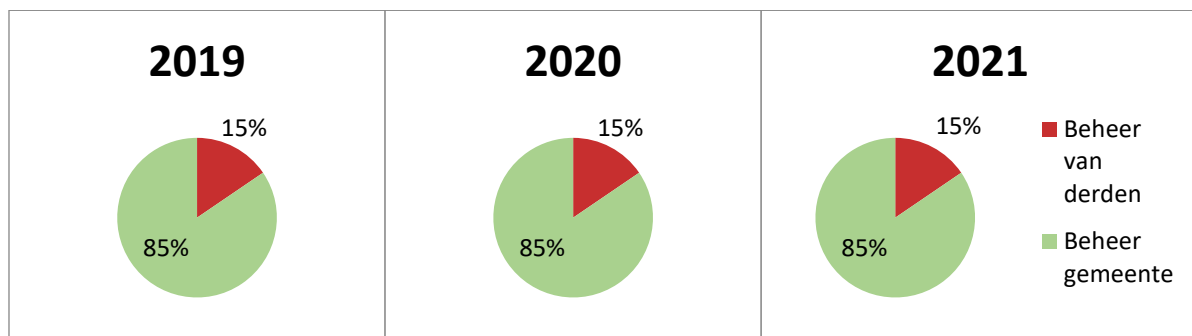
- Binnen en buiten de bebouwde kom preventief¹ (m.u.v. enkele straten i.v.m. eikenpage);
- Binnen de bebouwde kom alle nesten curatief²;
- Buiten de bebouwde kom enkel nesten van voetbalgrootte en bomen met extreem veel nesten curatief²;
- Buiten de bebouwde kom in hoog risicogebieden en bomen met snoei-behoefte alle nesten curatief² verwijderen.

De combinatie van goede communicatie, preventief en curatief bestrijden volgens een 3-jarenplan zal de eikenprocessierups doen terugdringen in aantallen en de ervaren overlast doen verminderen. Het is belangrijk om gebruikers van onze buitenruimte goed te informeren en gehoor te geven aan meldingen en dit (na controle door de gemeente) op te nemen in de curatieve bestrijding.

¹De bestrijding gebeurt door preventief te behandelen, dat wil zeggen door het vernevelen van een oplossing van water en de natuurlijke vijand. De vijand schakelt de rups uit en gaat zelf snel dood. Hiernaast wordt curatief rupsen weggezogen. Dit gebeurt op plaatsen waar preventief bestrijden niet mogelijk is en op plaatsen waar de preventieve methode niet voldoende is geweest om de bouw van rupsennesten te voorkomen. Uiteraard volgens de spelregels van bovenstaande opdracht.

²De curatieve bestrijding gebeurt door het wegzuigen van nesten en rupsen met een industriële stofzuiger. De rupsen worden verzameld in een zak en aangeboden bij het vernietigingsbedrijf.

In gemeente Woudenberg staan meer dan 6000 eiken; de landgoederen en natuurgebieden niet meegerekend. De gemeente beheert 85% van de zomereiken, 15 % van de eiken is in handen van particulieren, provincie en derden.

2.1 Methode van derden

De provincie laat haar bomen preventief behandelen: ze doet dit in 2021 enkel nog bij eiken die in andere jaren nesten hebben bevat en bij bomen die ze als 'verdacht' hebben aangemerkt. Ook laat ze grote nesten curatief verwijderen. Nestkasten worden enkel opgehangen waar preventieve bestrijding niet mogelijk is. Verder vindt er uitbreiding van ecologisch bembbeheer plaats.

Landgoedeigenaren plaatsen waarschuwborden om wandelaars te informeren en waarschuwen over de gevaren en hoe deze vermeden kunnen worden door de wandelaar.

Waterschap Vallei & Veluwe heeft besloten in 2021 alleen nog preventief te bestrijden nabij bebouwing. Op de aanpak door particulieren en overige derden is geen zicht.

3.0 Wat is uitgevoerd

We hebben een jaarlijks terugkerend bericht op de website over de gevaren van de brandharen, wat de gemeente doet om de plaag aan te pakken en over de mogelijkheid om nesten te kunnen melden.

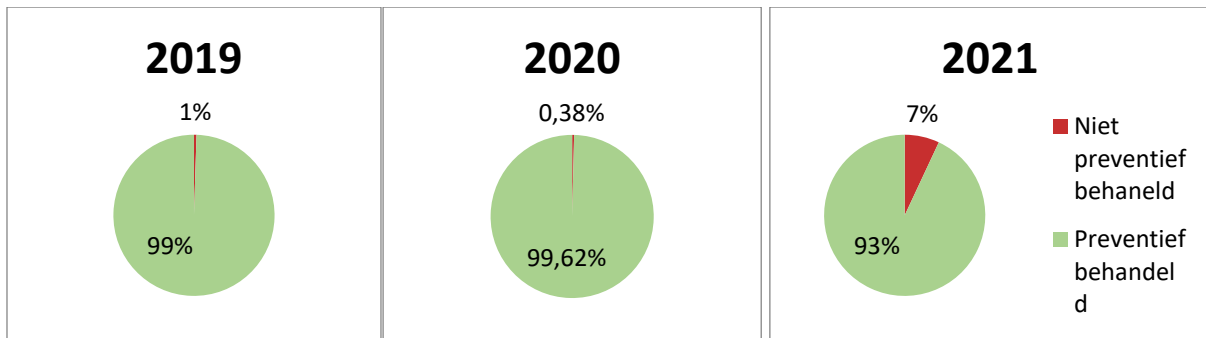
Er is op biologische wijze bestreden, door het inzetten van zijn natuurlijke vijand. Dit is gedaan door de bacterie *Bacillus thuringiensis subspecies aizawai*, die de natuurlijke vijand is van de rups. De bacterie geeft eiwitkristallen af en die doden de rups. De eiwitten worden binnen 5 tot 7 dagen geïnactiveerd en verder afgebroken door bodemorganismen. Het is een door het College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) toegelaten biologisch middel. Het middel is specifiek tegen rupsen en is veilig bevonden voor andere insecten, mensen en andere organismen.

3.1 Aantal eikenbomen preventief

Van de bomen waar preventieve behandeling toegestaan is, is vrijwel alles behandeld. Slechts een zeer klein aantal is technisch onbereikbaar voor het materieel. De bomen die niet behandeld konden worden stonden op laag-risico plaatsen. In de bebouwde kom zijn alle bomen behandeld.

Aan de Vieweg is in 2020 een proef gestart met mezenkasten. De omgeving is al biodiverser dan andere lanen. In 2021 is er aan de Vieweg niet preventief behandeld. Wij hebben bekeken wat de effecten hiervan zijn op de ontwikkeling van nesten. Aan de Vieweg bleek in 2021 geen overlast van rupsennesten te zijn. Het is onzeker om deze effecten volledig toe te wijzen aan de aanwezigheid van mezenkasten en biodiversiteit in dat gebied. Dit omdat de plaagdruk landelijk gezien met de helft

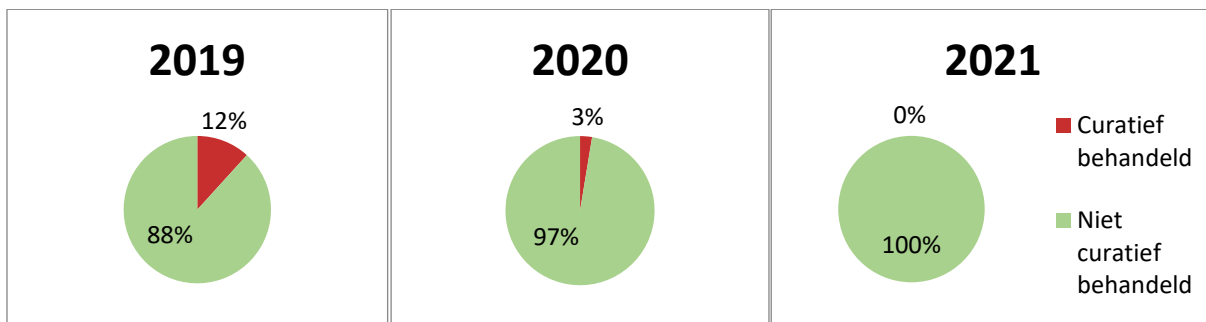
lager lag dan in 2020. Het is mogelijk om de proef in 2022 uit te breiden en voort te zetten om meer betrouwbare resultaten te krijgen.

3.2 Aantal eikenbomen curatief

In 2021 is er niet curatief behandeld. Er zijn slechts enkele meldingen gedaan in de straten waar preventieve behandeling niet mogelijk is. Uitrukken was echter niet nodig, omdat er te weinig nesten in zaten en/of deze niet van voetbalgrootte waren. In de straten waar preventief behandeld is, waren geheel geen meldingen en geen curatieve bestrijding nodig.

In 2019 was nog 12% curatieve behandeling nodig; in 2020 nog 3%.

De 3% bomen die in 2020 wel curatief behandeld moesten worden, waren met name de locaties waar preventieve behandeling niet is toegestaan i.v.m. de bescherming van de eikenpage. (In 2020 is op deze locaties 44 uur geïnvesteerd, slechts 3 uur elders. In 2019 werd er nog 22 uur geïnvesteerd op deze locaties.)

4.0 Wat waren de resultaten

Er was weinig aandacht voor de processierups in de landelijke media. Iedereen was met corona bezig. Mensen zijn veel meer voorbereid en weten meer wat de gevaren zijn, maar ook hoe dit te voorkomen is.

Er zijn zeer weinig meldingen binnen gekomen. Er was geen sprake van overlast.

De nesten waren merkbaar kleiner dan vorig jaar en er waren over het algemeen minder nesten per boom voor de bomen die preventief behandeld zijn. Daardoor was er in 2021 geen curatieve bestrijding meer nodig.

Ook de test aan de Vieweg met mezenkasten is positief besloten. Het is onzeker om deze effecten volledig toe te wijzen aan de aanwezigheid van mezenkasten en biodiversiteit in dat gebied. Dit omdat de plaagdruk landelijk gezien met de helft lager lag dan in 2020. Het is mogelijk om de proef in 2022 uit te breiden en voort te zetten om meer betrouwbare resultaten te krijgen.

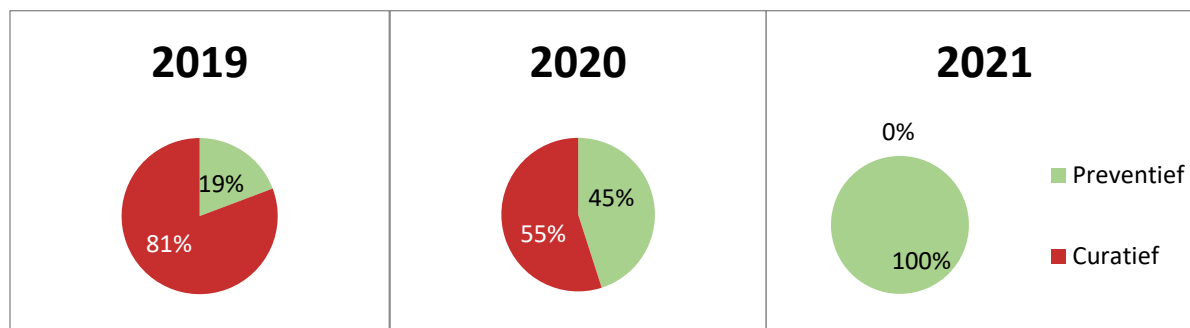
De aanpak in 2020 heeft er voor gezorgd dat er 9% minder curatieve bestrijding nodig was dan in 2019. In 2021 is het geheel teruggebracht naar 0%.

5.0 Wat zijn de kosten

Voor het preventief behandelen van de eiken is 8077 euro uitgegeven. (€ 8077 in 2020)

Voor het curatief behandelen van de eiken is 0 euro uitgegeven. (€ 9854 in 2020)

Het overgrote deel van de kosten zijn de curatieve kosten. De kosten per boom liggen namelijk veel hoger. Dit heeft te maken met het type werk (gevaarlijk werk), de arbeidsintensiviteit van de taak, de afvoerkosten van de rupsen, de persoonlijke beschermingsmiddelen en het benodigde materieel om de taak te voltooien.

De preventieve kosten zijn opgebouwd uit de aanschafprijs van het middel en de inzet van het materieel met vernevelingskanon, begeleidingsvoertuig en personeelskosten van een bestuurder.

De curatieve kosten zijn opgebouwd uit de inzet van een zuigwagen met toebehoren om de rupsen veilig af te voeren, een hoogwerker en een begeleidingsvoertuig, personeelskosten van een bestuurder en een bestrijder in beschermepak en de vernietigingskosten van de rupsen. Deze moeten namelijk apart worden vernietigd door een daarin gespecialiseerd bedrijf. Er zijn thans nog weinig bedrijven die de rupsen aannemen voor vernietiging.

Het zuigen van rupsen is gevaarlijk werk waar moeilijk personeel voor te krijgen is en er moeten dus meer kosten worden gemaakt door het bestrijdingsbedrijf om de taak te volbrengen.

In 2020 is om de kosten te beperken de inzet van een hoogwerker alleen toegepast bij hoge bomen waar dit noodzakelijk is. Voor iets meer dan de helft van de bomen waar curatief bestreden is, was een hoogwerker noodzakelijk. Voor lage bomen is gewerkt vanaf de grond met een verlengde stofzuigerbuis. In 2021 is geen curatieve bestrijding gedaan.

De bestrijding van de eikenprocessierups in 2021 ruim binnen het budget uitgevoerd.

6.0 Moet er bijgestuurd worden/ aanbevelingen

Bijna alle gemeentelijke eiken zijn preventief behandeld. Slechts een zeer klein aantal eiken kunnen om technische redenen niet preventief worden behandeld. Omdat het om een zeer klein aantal bomen gaat op plaatsen waar weinig mensen komen hoeft hier geen aanpassing te worden gedaan.

Volgens Kennisplatform eikenprocessierups was er in 2020 een minder grote plaagdruk. Landelijk werd minder overlast ervaren dan in 2019. Volgens het platform is dit te danken aan een samenspel van weersomstandigheden, bestrijding door vele instanties en de voorlichting aan bewoners.

In 2021 lag de plaagdruk de helft lager dan in 2020. Lokaal zouden er uitwassen kunnen zijn. In Woudenberg waren er weinig meldingen en geen sprake van overlast.

6.1 Preventieve bestrijding ging goed

De preventieve bestrijding is goed getimed. Het bestrijdingsbedrijf heeft actief de bladmonitoring uitgevoerd om op de juiste tijd de verneveling uit te voeren. De gemeente heeft de bladmonitoring eveneens gedaan en bij de tussentijdse communicatie is steeds weer gebleken dat iedereen goed op de hoogte was van de actuele situatie in Woudenberg.

Het bedrijf heeft de bestrijdingslocatie en start werkzaamheden steeds weer vooraf afgestemd met de gemeente. In 2021 heeft de preventieve bestrijding van de eikenprocessierups het gewenste effect gehad. Waar in 2020 nog curatieve bestrijding is uitgevoerd op de locaties waar geen preventieve bestrijding mag worden uitgevoerd i.v.m. de bescherming van de eikenpage, was dat in 2021 niet nodig.

6.2 Werkwijze curatieve bestrijding aanpassen

Er is niets uitgegeven aan curatieve bestrijding. Dit komt doordat in 2021 de plaagdruk de helft lager lag dan in 2020 en doordat de preventieve bestrijding zeer effectief is geweest.

In 2020 hebben wij de afspraken scherper gedefinieerd, met betrekking tot het proces van doorgeven van de melding en de afhandelingstermijn.

Het bestrijdingsbedrijf heeft dan ook gezorgd voor voldoende personeel om op deze wijze sneller paraat te kunnen zijn in Woudenberg voor de curatieve bestrijding

Een algemene aanbeveling voor de bestrijding van de eikenprocessierups is:

Januari – Uitzetten opdracht

Februari – Gunning van de werkzaamheden

Maart – Communicatie burgers

April – Monitoring bladontplooiing

Mei – Preventieve bestrijding

Juni/ juli – Curatieve bestrijding

Augustus/ september – Monitoren

Oktober – Evaluatie

November/ december – Bijstellen aanpak

6.3 Bestrijding in 2022 en verder

Wij hebben samen met de aannemer geëvalueerd over het gedane werk en vooruit gekeken naar 2022 en verder.

Vanaf 2022 is er geen budget meer begroot voor het uitvoeren zowel de preventieve als de curatieve bestrijding. Omliggende gemeentes hebben proeven uitgevoerd om in enkele eikenlanen geen preventieve bestrijding meer toe te passen; echter had dit gevolg dat er daarna een (duurdere) curatieve bestrijding noodzakelijk was.

Hiermee komen we tot de conclusie dat een preventieve bestrijding noodzakelijk blijft om de plaagdruk in de hand te houden. Uit de evaluatie is ook op te maken dat met een effectieve preventieve bestrijding, de curatieve bestrijding vrijwel enkel noodzakelijk is op locaties waar een preventieve bestrijding niet is toegestaan. In daljaren is curatieve bestrijding mogelijk helemaal niet meer nodig. Preventief bestrijden is veel minder arbeidsintensief en daardoor ook betaalbaarder voor de lange termijn. Ook zijn de kosten beter in te schatten.

Vanaf 2022 stoppen met bestrijden van de eikenprocessierups heeft niet alleen een onveilige leefomgeving tot gevolg maar ook een onveilige werkomgeving voor medewerkers en aannemers die onder of in de aangetaste eikenbomen (snoei)werkzaamheden moeten uitvoeren.

Indien de bomen aangetast zijn, is er geen sprake van een Arbo-veilige werkomgeving. Dan kan men geen snoeiwerkzaamheden uitvoeren en kunnen we ook niet voldoen aan de wettelijke zorgplicht die wij als eigenaar van de bomen hebben.

Pilot

In 2022 stellen wij voor een pilot te doen, waarbij men een enkele laan met kleine halfwasbomen niet meer preventief te bestrijden. En dan te monitoren of de rupsen wegblijven of opnieuw toenemen. Met de pilot kunnen we een inschatting maken of het verantwoord is om op termijn te stoppen met preventieve bestrijding op locaties met een lagere plaagdruk. Er bestaat wel het risico dat de rupsen toenemen, waardoor er alsnog curatief bestreden moet worden. Curatieve bestrijding is weliswaar duurder maar in de kleine halfwasbomen wel uitvoerbaar zonder hoogwerker en daardoor minder kostbaar dan in hoge bomen.

Bovenstaande zou betekenen dat er vooralsnog financiën noodzakelijk blijven om de plaagdruk van de eikenprocessierups te beheersen. Het is dan noodzakelijk om het budget voor de preventieve bestrijding te behouden en een klein(er) budget voor de curatieve bestrijding. Deze budgetten dienen te worden begroot voor de jaren 2023 tot en met 2025. (Gelijk het uitvoeringsplan groenbeleidsplan.) Na een geslaagde pilot kan er eventueel verantwoord worden afgeschaald met de preventieve bestrijding.

6.4 Advies

Wij adviseren u in 2022 door te gaan met de preventieve en curatieve bestrijding zoals hiervoor is

gekozen in 2020. Met deze maatstaven voor curatieve bestrijding zal dit naar verwachting amper nodig zijn.

Verder adviseren wij u om door te gaan met de proef om de plaagdruk te verkleinen door middel van biodiversiteit en mezenkasten aan de Vieweg en deze uit te breiden. Dit wil zeggen; het plaatsen van meer mezenestkasten.